

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

МАТЕРІАЛИ

ІХ Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

“ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ”

(Одеса, 23-24 квітня 2021 року)

Одеса -2021

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Дубасова Вікторія Олександрівна – магістрантка I курсу соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПЛОЩИНА СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Розуміння соціалізації досить різнопланове в різних дисциплінах гуманітарного циклу. Підкреслюючи значимість філософсько-психологічних складових, зазначимо, що у філософських концепціях, представлених у творчості Г. Гегеля, І. Канта, К. Маркса та багатьох інших класиків і сучасних українських філософів, а саме: В. Андрущенко, Є. Борінштейна, В.Ларцева, М. Михальченко та інших, розроблені положення про особистість як соціоісторичну і соціокультурну категорію, про соціалізацію як двосторонній процес взаємодії індивіда і суспільства, в якому обидві сторони є активними (діяльнісний підхід); про можливість щодо контрольованого впливу на процес становлення особистості, про розвиваючу спрямованість процесу соціалізації, про соціалізованість (соціальність) як результат соціалізації.

В контекстуальному полі психологічних концепцій Ж. Піаже, З.Фрейда, Е. Еріксона, К.Юнга та інших необхідно визначити важливість ранніх етапів розвитку особистості для її успішної соціалізації; велику роль суб'єктивного фактора в процесі соціалізації. В даному напрямку системи наукового знання працюють Г.Андрєєва, С. Белічева, І. Богданова, М.Євтух, І. Орленко, Б. Паригін та ще величезна кількість сучасних вчених.

Значний внесок у розробку теорії соціалізації був зроблений в рамках психолого-педагогічного напрямку, найбільш яскраво представленого творчістю Л. Виготського, І. Кона, А.Леонтєва, О. Макаренка, О. Мудрика, О. Петровського, О. Сухомлинського та інших.

Термін «соціалізація», вельми багатозначний в ряді соціогуманітарного знання. У системі соціальної психології, на наш погляд, доцільніше розуміти під соціалізацією «процес і результат засвоєння та активного відтворення індивідом соціального досвіду, здійснюваний в спілкуванні і діяльності» [1, с. 635]. Навмисно спрощуючи розуміння соціалізації представимо її як процес «засвоєння особистістю соціальних ролей і культурних норм протягом усього життя людини» [2, с. 17]. У той же час процес соціалізації передбачає собою сукупність всіх соціальних процесів, завдяки яким індивід засвоює певну систему норм і цінностей, які дозволяють йому функціонувати в якості члена суспільства [3, с. 56].

Але якщо особистості немає поза системою соціальних зв'язків, якщо вона спочатку соціально детермінована, то немає особливого сенсу підкреслювати входження особистості в систему соціокультурних зв'язків. Тому ідея розвитку особистості є однією з ключових ідей психології [4, с. 32]. Більш того, визнання особистості суб'єктом соціальної діяльності надає особливого значення ідеї розвитку особистості: дитина, розвиваючись, стає таким суб'єктом. Тобто, процес її розвитку буде неможливим поза соціокультурного розвитку особистості, а отже, і поза засвоєння особистістю системи соціокультурних взаємозв'язків і взаємодій. Тому за обсягом категорії «розвиток особистості» та «соціалізація» можуть збігатися навіть більшою мірою, ніж спочатку очікувалося, а акцент на активність особистості, як нам здається, значно чіткіше представленим саме в ідеї розвитку, а не в соціалізації.

Разом з тим, якщо розуміти процес розвитку особистості в її активній взаємодії з соціокультурним середовищем, то кожен з елементів цієї взаємодії має право на розгляд без побоювання, що переважна увага до однієї зі сторін взаємодії обов'язково повинна обернутися її абсолютизацією, недооцінкою іншого компонента. Науковий аналіз проблемного поля соціалізації ні в якій мірі не знімає проблеми розвитку особистості, а,

навпаки, передбачає, що особистість розуміється як стає активний соціальний суб'єкт. В цьому і полягає крен в соціально-психологічну сторону дослідження соціалізації.

Треба зрозуміти, що людина не просто засвоює соціальний досвід, а й перетворює його у власні цінності, засвоєння, орієнтації. Цей момент перетворення соціального досвіду фіксує не просто пасивне його прийняття, але передбачає активність індивіда в застосуванні такого перетвореного досвіду, тобто у відомій віддачі, коли результатом її є відтворення соціокультурного досвіду. Саме цим і пояснюється спадкоємність у розвитку не тільки людини, а й суспільства.

Особливістю соціально-психологічної площини соціалізації є засвоєння соціопсихологічного досвіду на основі соціокультурного досвіду, що важливо для розуміння трансформації менталітету людства в сучасних трансформаційних реаліях існування світу. За допомогою діяльності людини ми можемо зрозуміти соціопсихологічну трансформацію особистості у процесі її вторинної соціалізації. Активність позиції особистості припускається в цьому контексті тому, що вплив на систему соціопсихологічних взаємозв'язків та взаємовідносин вимагає прийняття певного рішення і, тому, включає в себе процеси перетворення персони, побудови певної стратегії діяльності.

Соціопсихологічна канва соціалізації знаходиться, на наш погляд, в прямій залежності від самосвідомості особистості. У найзагальнішому вигляді розуміння цієї проблеми, можна сказати, що процес соціалізації означає становлення в людині образу його «Я»: відділення «Я» від діяльності, інтерпретацію «Я», відповідність цієї інтерпретації з інтерпретаціями, які дають особистості інші люди [5, с. 9].

Як справедливо відмічає Г. М. Андреева, «в експериментальних дослідженнях, в тому числі лонгitudних, встановлено, що образ «Я» не виникає у людини відразу, а складається протягом його життя під впливом численних соціальних впливів» [6, с. 269]. Тому, з точки зору соціальної психології важливим є з'ясування специфіку включення людини в різні соціальні групи та критерії цього.

Саме розуміння вищезазначених проблем допоможе більш щільно окреслити соціально-психологічну площину соціалізації та її вплив на розвиток особистості в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Словарь практического психолога / сост. С. Ю. Головин. Минск: Харвест, 1998. 800 с.
2. Боринштейн Е. Р. Социокультурные основания политической социализации // Перспективи. Соціально-політичний журнал. Одеса, 2015. № 4(66). С. 16-22.
3. Бронфенбреннер У. Два мира детства. Дети в США и СССР. Москва: Прогресс, 1976. 167 с.
4. Эльконин Б. Д. Психология развития: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2001. 144 с.
5. Кон И. С. Открытие «Я». Москва: Политиздат, 1978. 366 с.
6. Андреева Г. М. Социальная психология: Учебник для высших учебных заведений. Москва: Аспект Пресс, 2006. 363 с.